

Govor ob slavnostni seji senata Univerze v Ljubljani

Ljubljana, 3. december 2013

Spoštovani gospod rektor, spoštovani današnji slavljenici, senatorji in gostje.

Ob vabilu gospoda rektorja, da naj nagovorim današnje goste me je najprej prevzel občutek ponosa in hvaležnosti za izkazano čast obenem pa tudi rahlo nelagodje ob tem, kako izbrati temo, ki bo za univerzo aktualna in ne bo, kljub krizi, ki ta čas pesti univerzo in našo družbo nasploh, imela preveč negativnega naboja. Želela bi posredovati pozitivno sporočilo, ki je za tako slovesnost kot je današnji 94. rojstni dan Univerze v Ljubljani (UL) najbolj primerno. O krizi danes govorimo na mnogih mestih in ob mnogih priložnostih in vse skupaj deluje nekako tako kot da ni videti rešitev in da še naprej v mnogih pogledih drsimo le navzdol. Mislim, da ni potrebno, da je tako in da se moramo takemu vzdušju upreti. Tudi v teh kriznih časih se lahko razvijajo pozitivne stvari, ki prispevajo k rasti univerze in dvigu kakovosti dela ter dvigu njenega ugleda. Čeprav sem že dolga leta vpeta v univerzitetno dogajanje na različnih področjih, bom tokrat govorila o doktorskem študiju, ki ga iz svojih aktivnosti na UL v zadnjih letih najbolje poznam. Kakovostno doktorsko izobraževanje je namreč eden od zelo pomembnih kriterijev za odličnost univerze in je njeno ogledalo, saj zaključuje izobraževanje na najvišji stopnji, ko univerza skupnosti daje svoje najboljše diplomante. Doktorski študij ima zato velik vpliv na njen sloves doma in v mednarodnem okolju.

O rezultatih prenove izobraževalnega procesa na univerzi je bilo že mnogo napisanega. Bolonjska reforma je prinesla precej novosti, ki pa nas niso povsem zadovoljile. Nasprotno, na rezultate reforme leti več kritik kot pohval z mnogih strani, tudi s strani študentov in drugih uporabnikov naših storitev. Vendar vse te kritike niso vedno utemeljene, saj velikokrat temeljijo na nepravih pričakovanjih. Naš nekdanji rektor prof. dr. Stane Pejovnik je v svojem poslovilnem nagovoru dejal, da je temeljna naloga vsake dobre univerze, da vzgoji najboljše diplomante, kar pa ne pomeni, da jih bomo učili tako, da bodo že danes obvladovali vse specifične probleme za vsa delovna okolja, ki oblikujejo slovensko gospodarstvo. Učni programi naj bi ne nudili preveč

specifičnih in konkretnih znanj, ki so morda aktualna danes, jutri pa bodo že zastarela in zato neuporabna. Programi naj bi nudili veliko osnovnega znanja, spodbujali kreativnost in inovativnost in navajali na timsko delo. Ob takih zahtevah in pričakovanjih pa po bolonjski reformi lahko ugotovimo, da tudi univerza morda ni vseh svojih nalog opravila najboljše. Za neuspeh v reformi študija vedno radi iščemo zunanje krivce in najlažje bi bilo za napačne odločitve kriviti bolonjsko reformo in zanjo spremljajočo zakonodajo. Po pravici povedano pa niti dokumenti o bolonjski reformi niti nacionalna zakonodaja niso zapovedovali razdrobljenosti novih programov, ki je nastala po celoviti prenovi študijskih programov. Predlog novega visokošolskega zakona, ki je trenutno v razpravi kaže na to, da bo univerzam prinesel večjo avtonomijo pri študijskih programih, kar je po eni strani za univerze ugodno, po drugi pa jim ob tem nalaga še večjo odgovornost. Kajti ne glede na krizo UL ne sme nižati kakovosti, če želimo ohraniti status prve in najboljše univerze v državi. V Sloveniji namreč hitro narašča število novih visokošolskih ustanov, medtem ko se število kandidatov za študij že sedaj in se bo tudi v bodoče verjetno le zmanjševalo. Posledica naraščajoče ponudbe visokošolskih programov je, da kandidati lahko izbirajo isti ali podobni študijski program na različnih visokošolskih ustanovah. V takih razmerah je za UL izjemno pomembno, da smo pri njihovi izbiri na prvem mestu. Vpis najboljših študentov je namreč najboljše zagotovilo, da bo kakovost univerze stalno rasla. Ob izbiri programov bodo kandidati za študij iskali zagotovila, da jim ponujamo najboljše programe, da jim bomo znanje posredovali po najstrožjih kriterijih zagotavljanja kakovosti ter da bodo po končanem študiju dobili diplome, ki jim bodo omogočale primerno zaposlitev doma ali v tujini. Torej, kriza ne sme vplivati na nižanje kakovosti, lahko pa ta čas izkoristimo za premislek in odločitev o tem, ali je in kaj je potrebno popraviti, da bodo programi sodobnejši, manj razdrobljeni in finančno bolj racionalni, ob tem pa bodo ohranili ali celo dvignili svojo kakovost. Potrebna je samo resna odločitev in volja, da si zastavimo visoke cilje in jih potem tudi izpeljemo. Da je to možno in izvedljivo lahko vidimo na primeru prenove doktorskega študija.

UL si je že v svojem poslanstvu in v strateških dokumentih postavila kot temeljno vrednoto akademsko in znanstvenoraziskovalno odličnost. Kakovostno doktorsko izobraževanje, ki pretežno temelji na raziskovalnem delu lahko k obema prispeva znaten delež. Zato je bilo ob prenovi doktorskega

študija izjemno pomembno, da se tega zavedamo in reformo opravimo tako, da bo to pomembno poslanstvo vidno izraženo in bo prispevalo k ugledu univerze.

Ko smo se v letih od 2005 do 2009 lotili prenove doktorskih programov, v nacionalni zakonodaji ni bilo nobenih členov, ki bi se specifično nanašali na doktorski študij, opredeljevali njegove posebnosti in ga ločili od študija na prvi in drugi stopnji. Pa vendar je bilo jasno, da se doktorski študij od ostalih dveh stopenj študija bistveno loči v tem, da je njegova ključna sestavina znanstvenoraziskovalno delo. K sreči smo se od pravnikov naučili, da si zakone lahko razlagamo tako, da če zakon nečesa ne določa, tega tudi ne prepoveduje. Tako smo si vse ključne kriterije za pripravo doktorskih programov skupaj s kriteriji za zagotavljanje kakovosti postavili sami. Veliko podporo pri prenovi doktorskega študija smo imeli v aktivnostih na evropski ravni. Ob koordinaciji Evropske zveze univerz so bila sprejeta vsa ključna načela, ki naj bi jih evropske univerze ob prenovi doktorskega študija upoštevale. Za prenavo doktorskega študija na UL velja, da je potekala skladno z vsemi evropskimi načeli vendar tudi, kar je zelo pomembno, ob upoštevanju lastnih bogatih izkušenj in tradicije razvoja znanstvenih disciplin na naši univerzi. Pri prenovi smo med drugim posebno pozornost namenili uvedbi interdisciplinarnih programov, pri katerih sodeluje več članic bodisi v celoti bodisi preko posameznih oddelkov ali posameznih učiteljev. To je za študente na ravni doktorskega študija prineslo novo kvaliteto obenem pa izrazito povečalo sodelovanje med raziskovalci na univerzi. Prenova doktorskih programov je sedaj za večino znanstvenih disciplin, ki jih gojimo na UL, izpeljana. Pred nedavnim nas je obiskala ekspertna skupina, ki je za Evropsko komisijo opravila pregled stanja pri doktorskem izobraževanju na evropskih univerzah. V vseh kriterijih, ki jih je kot prednostne postavila Evropska komisija je bil doktorski študij na UL ocenjen zelo visoko. Ob tem naj poudarim, da univerza za izpeljavo reforme od države ni prejela nobenih dodatnih sredstev.

Ko se udeležujem sestankov evropskega sveta za doktorsko izobraževanje, ki deluje v okviru Evropske zveze univerz, imam priložnost opazovati, kako v tem pogledu napredujejo druge univerze. Več kot polovica evropskih univerz je reformo doktorskega študija ob upoštevanju sprejetih načel že izpeljala. Ostale univerze imajo ob tem večje ali manjše težave. Vzrok za to je po eni strani lahko pomanjkanje sredstev, po drugi pa je ravno pomanjkanje sredstev lahko

primeren izgovor za dejansko pomanjkanje volje za spremembe. Mnoge univerze, predvsem univerze v naši bližini so si vzele naš model za vzor in ga poskušajo tudi same uveljaviti. Vendar ugotavljajo, da je težko preseči s tradicijo in zato same tega ne zmorejo. Na pomoč vabijo evropske ekspertne skupine, ki jim s svojimi nasveti ob tem bolj ali manj uspešno pomagajo. S ponosom lahko ugotovimo, da smo mi na UL to zmogli sami in ob tem celo postali vzor drugim.

Sedaj, ko smo sistem postavili in reformo izpeljali, se lahko kritično vprašamo, ali smo z opravljenim delom že povsem zadovoljni in ali smo res dosegli vse cilje. To bomo vedeli šele, ko bomo videli rezultate našega dela, to pa so uspešno zaključena doktorska dela naših doktorandov in njihova uspešna potrditev v nadaljnjem raziskovalnem delu ali v drugih ustreznih delovnih okoljih. Ob tem ne morem mimo misli, ki jo je izrekel finski predstavnik na nedavnem evropskem srečanju o doktorskem izobraževanju, ki je zasedal pomembne funkcije v organih Evropske komisije, pristojnih za financiranje znanosti in razvoja. Izrazil se je takole:

»Diplomanti doktorskega študija naj bodo enako nekompetentni za reševanje trenutnih problemov delodajalcev kot so diplomanti prve in druge stopnje«

Doktorandov torej ne izobražujemo le za reševanje današnjih problemov temveč za reševanje problemov, ki bodo nastali jutri in pojutrišnjem. Doktorand naj bo ustvarjalen, inovativen, dinamičen, kritičen in sposoben reševanja kompleksnih problemov, če je potrebno z interdisciplinarnim pristopom. Takšen doktorand se bo sposoben soočiti tudi z drugimi izzivi in se aktivno vključiti v življenje ožje in širše skupnosti. Upam, da se bomo z našim doktorskim študijem temu cilju približali. Ob tem se zavedamo, da naše delo nikakor ni zaključeno. Verjamemo, da smo vzpostavili dober sistem, ki ga bomo lahko dograjevali in ob rednem spremljanju uspešnosti naših doktorandov in mentorjev ter v skladu z razvojem novih znanj vanj uvajali ustrezne posodobitve.

V uvodu sem omenila, da naša univerza letos praznuje 94 let obstoja in počasi se že približujemo stoletnici. Naj nas visoka številka ne zavede. Sto let se res sliši veliko, vendar je to za mnoge evropske univerze komaj doba, ki jo pri človeku povezujemo z zrelostjo. Večina najboljših univerz se namreč ponaša z

več sto letno tradicijo. Za našo univerzo pa pomeni, da je dosegla zrelost, ko je sposobna sprejemati odgovorne odločitve, za katerimi stoji, jih varuje in se za njih bori, kar je s svojimi dejanji že dokazala.

Spoštovani današnji slavljenici, opravili ste veliko in pomembno delo za našo *almo mater*, s katerim ste ji pomagali, da se zrelo, samostojno in odgovorno sooča z izzivi, ki so pred njo. Zato se vam danes zahvaljuje in vam podeljuje svoja najvišja priznanja. S svojim delom ste že in boste tudi v bodoče dvigovali ugled UL, tako da smo lahko danes mi in bodo jutri generacije za nami upravičeno ponosni, da smo njen del. Ob prejemu visokih univerzitetnih priznanj vam iskreno čestitam in vam še naprej želim veliko uspeha.

Prof. dr. Katja Breskvar